

VOJENSKÉ ROZHLEDY

ROČNÍK XIX.

ČÍSLO 3.

BŘEZEN 1938.

ČÁST VŠEOBECNÁ

Redaktor: Plukovník gšt. František Pohunek.

A—ž:

K výchově velitele.

Žáky a lidi učené nebo muže a velitele?

Velitelské umění vyžaduje, aby velitelé byli vzděláváni a své vojenské vědomosti neustále prohlubovali a zdokonaľovali. Jen tak mohou úspěšně velet své jednotce a cvičit podřízené.

Vzdělání se dostane veliteli ve školách a kursech; nabyté vědomosti zdokonaľuje a prohlubuje studiem a praktickou službou.

Tak praví náš předpis Š-V-1.

Není sporu o tom, že potřebujeme a musíme mít velitele vzdělané jak všeobecně, tak hlavně odborně. To je vlastně již v duši našeho národa; odpovídá to celkové jeho kulturní úrovni a celkovému pokroku v dnešních oborech vědních vůbec, i v oboru vojenském. A není, myslím, proto také sporu o tom, že různé školy a kursy jsou naprosto nezbytné. Mají právě dát frekventantu potřebné vzdělání, především ovšem odborné, základ pro jeho další velitelskou činnost.

Jde však o rozsah učebné látky a o jeho přizpůsobení skutečné, praktické potřebě a hlavně o způsob podání, způsob vyučování a způsob jednání s frekventanty vzhledem k tomu, že i škola — třebaže její účel je hlavně vzdělavací — má vychovávat především ve smyslu a duchu velitelském.

★

Třebaže jsme — pokud jde o rozsah učebné látky — učinili již značné a velmi účelné pokroky, přece jenom se zdá, že chceme pořád ještě být namnoze encyklopedisty. Stačí nahlédnout do učebních osnov různých škol a kursů, nabitých rozmanitými vyučovacími předměty. Zapomíná se mnohde pořád, že je účelnější méně vědění, ale zato uceleného, zažitého, skutečné a praktické potřebě přizpůsobeného než labyrint povšechných vědomostí a znalostí — při množství učebné látky, resp. předmětů a minimu času některým z nich věnovaném mohou býti jen povšechné —, s nimiž si nakonec v praxi namnoze nevíme rady. Ne v množství a rozmanitosti učebních předmětů je účel školy nebo kursu; ani ne v šedé a namnoze nezáživné theorii, nýbrž v účelném návodu k jejímu využití v praxi a hlavně v praktickém jejím upotřebení samém

tak, jak to ostatně zdůrazňují naše předpisy pro jednotlivé školy a kursy. Jenže předpis a jeho praktické provádění nejsou vždy a všude v soulase.

Najisto není a nemůže ani být účelem škol a kursů nadělat z frekventantů encyklopedistů. Množství a rozsah jednotlivých oborů lidského vědění to prostě nedovoluje. A nedovoluje to ani rozsah jednotlivých odvětví čistě vojenských. Proto je nutná jistá specialisace a odbornictví. Jako všude v jiných oborech lidského zaměstnání.

Proto důkladné a ucelené vědomosti a znalosti v příslušném oboru, a z ostatních jen tolik, kolik je pro spolupráci s nimi nezbytně třeba, bez mnohých technických a čistě odborných podrobností. A vše to zase jen vzhledem na skutečnou a praktickou potřebu. Nelze přece udělat na př. z pěšáka obratem ruky dělostřelce, třebaže by to nové bojové prostředky pěchoty skoro vyžadovaly a p.

A proto je třeba stále a pečlivě revidovat vyučovací osnovy a programy ve školách a kursech. Všeobecný pokrok doby a zvláště veliké pokroky v oboru vojenském, nové bojové prostředky a způsoby boje, zásah techniky, motorisace a mechanisace atd. do armády nutí nás ovšem nesporně k stálému rozšiřování učebních osnov. Zato však nutno z nich vymýtit vše, co není nezbytně nutné a nesouvisí přímo s praktickou potřebou. Co nejméně theorie — ale zato více praktické její aplikace. Theorii ponechat soukromému studiu.

Vše to platí jak pro různé školy a kursy, tak i pro výcvik a výchovu vůbec.

*

Jinou, ještě závažnější otázkou je způsob vyučování a jednání s frekventanty různých škol a kursů. Zde je třeba vžít se aspoň trochu do duševního stavu takového frekventanta. Všichni jsme jimi více nebo méně byli; není to tedy tak těžké, a přece se tak všude neděje.

Už samo vědomí toho, že jsou žáky, že jsou ve škole (kurse) proto, aby byli zkoušeni a podle toho klasifikováni, působí — podle zkušenosti v značném počtu případů — na mysl frekventantů, a to ne vždy zrovna příznivě. A nejsou řídké případy, kdy postačí, aby se frekventant — jinak velitel a mnohdy i starší a ostrý — posadil do „škamny“, a již tím se stává „žákem“ se všemi jeho atributy, dobrými i špatnými. A tento žákovský pocit a mentalita neopouští dost mnohé a mnohdy po celou dobu trvání školy nebo kursu. Jako by to byli jiní lidé — ne oni velitelé, kteří na žádost nebo z moci úřední přišli do školy (kursu).

Přistoupí-li pak k tomuto duševnímu rozpoložení nezvyklý nával a tempo práce, jehož ovšem vyžadují „rozsáhlé“ programy, ne vždy vhodný a účelný způsob podání učebné látky a mnohdy nevhodné, povýšené a autoritářské jednání se strany učitele nebo profesora — okolnost snad již řídce, ale přece jen se vyskytující — utvrzující frekventanta v jeho žákovském nebo sokratovském „vím, že nic nevím“ — jsou v sázce jeho velitelské vlastnosti, není-li sám povaha dosti silná a samostatná. Slabší povahy snadno podléhají. I při vši pili a svědomitosti jsou nejistota, nerozhodnost, opatrníckost, nesamostatnost jejich průvodci. „Šestý prvek rozhodnutí“ (názor a řešení profesora) u nich víc rozhoduje, než vlastní, studiem a znalostmi podložený úsudek. A slabé povahy

propadají často i po stránce charakterové. I takové „školské“ případy, jež není třeba blíže rozvádět, bohužel jsou.

A tak vidíme, že právě této otázce nutno věnovat největší péči. Mluví pro to zkušenost. Je třeba hned od počátku vytrhnout frekventanty škol a kursů z této „žakovské“ mentality, resp. nedat jim do ní upadnout. Prostředky k tomu? Mnoho a jednoduchých i účinných. Zde některé hlavní z nich.

1. Především nevidět ve frekventantech „žáky“, nýbrž muže a velitele, ať již jsoucí nebo budoucí, a podle toho s nimi jednat. S tím těsně souvisí výběr učitelů a profesorů (všeobecné a zvláště odborné vzdělání, charakter, schopnost poznání povahy druhých, pedagogické a výchovatelské schopnosti, trochu psychologie, cit a srdce pro podřízené, smysl pro kamarádství a j.).

2. Omezit programy zaměstnání, vymýtit z nich vše zbytečné, zejména zbytečnou theorii — jak už byla o tom dříve zmínka.

3. Nepřetěžovat frekventanty zbytečnou prací. Rozumnou dohodou mezi profesory (učiteli) jednotlivých předmětů, resp. zásahem velitele školy (kursu) se dá přece dosíci toho, aby jedna příprava nebo domácí práce nestíhala druhou a aby jich v jednom týdnu nebylo několik za sebou. Vhodným uspořádáním programu třeba občas zmírnit tempo práce, dát frekventantům jakési volno, oddech, aby jednak mohli zažít a strávit podávanou látku, jednak měli také nějakou tu chvilku jen pro sebe.

4. Vést frekventanty k tomu, aby nebyli jen trpnými posluchači, ba přímo žádat, aby projevíli také oni své mínění a názory a reagovat ovšem také na ně; vyvolávat diskuse o důležitých, zajímavých a zejména méně vytríbených anebo sporných otázkách; nebrzdit zbytečně dobrou vůli a iniciativu (ovšem rozumnou), přijmout i odlišné, ale zdravé a odůvodněné názory (řešení úloh), netrvat autoritářsky na svém t. zv. oficiálním názoru (řešení).

Tento způsob ovšem vyžaduje méně „nabitého“ programu, aby se nepočítalo s každou minutou, a hlavně zvýšené práce, námahy a vypětí u profesorů (učitelů); je méně pohodlný, ale zato ve výsledcích hodnotnější. Jen tímto způsobem možno dodat posluchačům opravdové chuti k práci, dospět k vytríbení názorů, zvednout jejich sebevědomí, dát jim jistotu, rozhodnost, samostatnost, iniciativnost, podložené zdravým úsudkem, pocit odpovědnosti atd., prostě vše ono velitelské, které u nich chceme mít.

5. Omezit anebo vůbec upustit od nešťastného známkování a klasifikování děj se co děj, jen proto, že je to škola a že se v každé škole známkuje; od onoho počítání bodů a desetin bodů; jeť při vši snaze o spravedlnost přece jenom závislé na individuálním posuzování toho onoho profesora (učitele), a proto hodně problematické. Nemyslím, že by přispívalo nějak k zdravému závodění frekventantů; spíše vede k onomu „honění bodů“, jak se ve školách říká, někdy i cestami a prostředky všelijakými. Nepodá stejně vždy pravý a jistý obraz o frekventantu; máme dosti případů: ve škole velmi dobrý — v praxi slabý a naopak. A na výchovu charakteru sotva má nějaký zvlášť blahodárny vliv, spíše naopak.

Konečně, má-li už klasifikace někde jakési své oprávnění, jen ve školách pro základní výchovu velitelských kádrů. Nemá však toho významu ve školách a kursech pro starší velitele (ačli není vůbec spíše škodlivá)

a bylo by jistě užitečné omezit ji anebo upustit od ní tu vůbec už proto, že majíc jen problematickou hodnotu, nemůže být rozhodující a dokonce ne hlavním měřítkem pro hodnotu velitelů.

A proč by takovéto školy a kursy (pro starší velitele) nemohly mít ráz a charakter informativní? Myslím, že by tím neztratily ani na hodnotě, ani na dosažených výsledcích. Nechce-li někdo pracovat, nepomůže ani klasifikace.

6. Klást u frekventantů váhu a cenit především charakter i při dočasném přimhouření oka nad děravými vědomostmi a znalostmi. To se dá dohonit a napravit — charakter se však těžko napravuje.

*

To by bylo jen několik zhruba nahozených poznámek a podnětů k otázce výchovy velitelského kádru ve školách a kursech. Otázka jistě nepostrádá aktuálnosti; mnoho se o ní již psalo a píše, u nás i jinde. Nebude proto bez zajímavosti, jak na ni pohlížíjí v blízké nám Francii.

Gen. Debeney se jí zabývá v své knize „La guerre et les hommes“, str. 251 a další.

Když se zmínil v předchozí části o dvojí mentalitě, vyvolané průběhem světové války — jedné, již nazývá mentalitou „zákopové války“, se známou nám charakteristikou — druhé, nazvané mentalitou r. 1918 — praví asi toto:

„Mentalita „zákopové války“ se vyjádřila kultem techniky (technickosti); dejte vědomosti, nahromaděte je v mozcích, neznepekujte se příliš methodou, která umožní jejich využití, velitelství je tu k tomu, aby napravilo omyly. Vědět především, vědět mnoho, znát podrobnosti každého poznání, jeho pramen a předchozí vývoj a vše, co s ním jen trochu souvisí. Hleďte mít co nejdříve velkou zásobu vědění, jeho rozsah je měřítkem vaší hodnoty. Tento muž slouží jen jeden rok, dejte mu, čemu se říká „intenzivní výchova“, aby strávil to, čemu se jeho předchůdci učili tři leta; tento důstojník má třicet let k sebevzdělání, nappěte do něho vše ve dvou letech, aby když vyjde ze školy měl vědomosti potřebné k zacházení s divisi. A zase nemějte starosti o způsob, jak využije těchto ohromných znalostí; v přirozeném důsledku použije jich jen k děláni plánů; palebný plán, spojovací plán, zpravodajský plán, plán zásobování atd. a velitelství bude mít dost času provést nutné úpravy v těchto plánech; velet v moderní, t. j. zákopové válce, znamená upravovat a velitel je především jakýmsi redaktorem.

Jak lehké je přijmout tyto způsoby nazírání, byl-li člověk již od mládí účasten všeobecného vzdělání, které směřuje k encyklopedii.

Mentalita r. 1918 uvažuje docela jinak; požaduje především utváření mužů. Dejte omezenou zásobu vědomostí dobře vybraných, obsahující podstatné věci a praktické návody, a hleďte přetvořit tuto omezenou zásobu v opravdový přínos — toť první část výchovy. Druhá záleží v naučení, jak využít této zásoby vědomostí při cvičeních na mapě nebo, ještě lépe, v terénu, aby se navyklo rychle usuzovat a rozhodovat se. Tak, jak leta postupně ubíhají, budou se mozky takto připravené zajímat o novosti v životě, budou chtít získat nové vědomosti, poněvadž budou vědět, jak jich využít, a budou šťastni, že jich mohou využít; nebudou domýšliví na to, že vědí, ale budou mít radost z toho, že vědí. Takto se

bude vytvářet současně jejich úsudek a schopnost k rozhodování; a navíc, jako potvrzení této cenné metody, budou mít sebedůvěru a neoctnou se před něčím nepředvídaným.

Rozpor těchto dvou mentalit je hluboký; neměl by být zatajován, naopak je třeba na něj upozornit mladé, ty, kteří se nemohou dovolávat osobních zkušeností, jejichž duch nebyl pod vlivem událostí, a říci jim: chcete vytvářet věčné žáky nebo muže? Živé „naučné slovníky“ nebo lidí iniciativní? Mozky nabité vědomostmi nebo lidi se zdravým úsudkem?

Některé prostředky, jak dosáhnout cíle, na poli vojenském aspoň.

Pro mužstvo přesměrování služby a záložníky zrevidovat nemilosrdně roční programy výcviku, vymýtit z nich vše, naprosto vše, co nemá vztah anebo neslouží válce; vyjímaje případ, kdy je příliš špatné počasí, konat všechna cvičení v terénu, i když není zrovna vhodný tak, aby se opakovalo totéž cvičení vícekrát v různém terénu; pro poddůstojníky (d. sl.) několik škol; do nich je posílejte každý třetí nebo čtvrtý rok, aby v několika týdnech oběrstvili a doplnili své vědomosti; a ve školách zacházejte s nimi jako s veliteli a ne jako s žáky.

Pro důstojníky podržte ve školách přijímací zkoušky (soutěž); je to jediný prostředek, jak zajistit nábor bez protežování a jak podnitit jisté zdravé závodění. Ale ve škole a zvláště při odchodu ze školy zrušte každé klasifikování (známkování). Klasifikování je podstatnou chybou našich škol; zakládá jakousi hierarchii mezi žáky, úplně chybou, která pak v životě nachází své oprávnění jen s pomocí velmi nebezpečných předsudků. Ponouká část této mládeže k pracovnímu úsilí, které ji vyčerpává fyzicky i duševně; konečně je daleko, velmi daleko toho, aby bylo školou výchovy charakteru...

Při odchodu ze školy musí být rozdělení frekventantů na posádky naprosto nezávislé na klasifikaci; frekventanty je třeba přidělovat podle služebního řádu nebo abecedního pořadí v jednotlivých kategoriích. Je špatné a ostatně velmi nebezpečné potvrzovat klasifikaci, že posádka Paříž potřebuje důstojníky domněle lepší než posádka Bitsche nebo Brives. Všechna vojsková tělesa potřebují dobré důstojníky a mladý poručík se naučí mnohem lépe svému řemeslu v Brives nebo Bitsche než v Paříži.

Kdyby byla zrušena klasifikace při odchodu ve všech vojenských školách, byl by to ohromný pokrok ve výchově našich důstojníků (velitelů).

Druhá reforma, která by měla být provedena ve školách, je omezení vyučovacích programů. Pokrok doby vede k tomu, že se často přidávají nové věci; je třeba, aby každý přídavek byl nemilosrdně kompenzován nějakou srážkou, ubráním, a v tom je právě potíž. Radíme se s profesory a každý z nich docela oprávněně hájí houževnatě svůj obor a je nejvýš ochoten spustit minimum sotva přijatelné...

Omezení programů musí být stálou starostí a zájmem velitelů škol. Přehlížel jsem značný počet různých škol, řídil jsem sám válečnou školu a středisko vysokých studií vojenských; velitelům škol, jakož i svým nástupcům jsem stále opakoval jedno: Mějte vždy na svém stole nůžky, veliké nůžky, abyste mohli oklestit své programy. Vaši spolupracovníci jsou lidé horliví, přesvědčení o svém, kteří stále nacházejí něco nového, nezbytného k výchově svých žáků; poslouchajte je jen s nůžkami v ruce a stříhejte, stříhejte bez smilování....

Střezme se věřit v dokonalost našich nynějších výchovných method, upravujeme je postupně a vždy v stejném smyslu: neběží o to, abychom vytvářeli dobré žáky, nýbrž muže, což není jedno a totéž.“

Tolik asi gen. Debeney.

*

Školy a kursy však samy nevychováají a nemohou vychovat velitele; jsou jen krátkého trvání, s účelem spíše a více vzdělávacím než opravdovou velitelskou školou. Mají dát frekventantům hlavně odborné vzdělání nebo usměrnit a rozšířit jejich vědomosti jako podklad pro jejich velitelskou činnost. Pracují v své většině — až snad mimo kursy čistě praktické — s představovanými hodnotami, počty, prostředky, materiálem a p.; schází jim ono podstatné při provádění velitelské činnosti, jímž je skutečná trupa — vojsko se svými prostředky, se svými danými vlastnostmi, možnostmi a hodnotami morálními, fyzickými, materiálními a psychickými.

Mohou však k výchově velitelů neocenitelně přispět — vedle svého vzdělávacího účelu — tím, že budou z frekventantů vychovávat především muže, že budou v nich vytvářet a pěstovat známé nám velitelské vlastnosti a hodnoty; a dosáhnou toho, budou-li vedeny a bude-li v nich postupováno v duchu a smyslu těch několika hlavních myšlenek dříve naznačených.

Hlavní školou velitelskou, oním kadlubem, v němž se vytvářejí praví velitelé, je však a zůstane praktická služba u velitelství a útvarů, služba u trupy a s trupou. A jako leckde ve školách a kursech má i u velitelství a trupy toto vytváření pravých velitelů leckde své kazy a stinné stránky.

To by však byla kapitola sama pro sebe, vymykající se z rámce této úvahy.

Generál M. Inostrancev:

Operace u Smyrny 1922.

Uskupení tureckých sil podle plánu Kemala paši.

Kemal paša provedl s velitelem západní fronty Ismet pašou a veliteli 1. a 2. armády podrobný rozbor uvedených tří směrů rozhodné ofensivy a potom byl většinou přijat jižní směr, navržený Kemalem pašou. Podle plánu Kemalova mělo se nastávající rozhodné bitvy zúčastnit 13 a půl pěších a 5 jezdeckých divisí, rozložených ve 4 operativních skupinách.

1. Na severu měla operovat smíšená skupina v síle 1 a půl divise, jejímž úkolem bylo upoutat na svou frontu řecké síly demonstračními útoky.

2. Ve středu měla působit pomocná skupina v síle 6 a půl divise pěší a 1 divise jezdecké. Úkol skupiny: zastavit na své frontě protivníka; kdyby zahájil ofensivu na východ, a jakmile by to bylo možné, přejít k útoku a přetít železnici v prostoru Düneru.

3. Jižní úderná skupina v síle 11 pěších a 3 jezdeckých divisí měla zahájit energickou ofensivu od jihu na sever a za podpory pomocné